

Régi Nyomtatványok Tára

tár a nemzeti könyvtár legrégebbi nyomtatott dokumentumait őrzi. Gyűjteményrészei a 19. század második felétől kezdődően fokozatosan alakultak ki, először az *Ősnyomtatvány-gyűjtemény*, amely az 1500. december 31-e előtt nyomtatott könyveket tartalmazza. 1865-ben a Nemzeti Múzeumban – könyvtárunk akkori otthonában – az újonnan kialakított, impozáns Széchényi-teremben helyezték el különálló gyűjteményként az ősnyomtatványokat, majd a 20. század elején választották külön az ún. *Régi Magyar Könyvtárba* tartozó dokumentumokat, vagyis az 1711 előtti magyar nyelvű, illetve Magyarországon nyomtatott, valamint magyar szerzőktől külföldön idegen nyelven megjelent kiadványokat. A harmadik gyűjteményt gróf Apponyi Sándor (1844–1925) ajándékozta könyvtárunknak. *Hungarica-gyűjteménye* külföldi szerzőktől származó, 1800 előtt megjelent, magyar vonatkozású nyomtatott műveket tartalmaz. A negyedik gyűjteményrész, az *Antikva-gyűjtemény* a 16. századi külföldi nyomtatványokat öleli fel, önálló gyűjteményként csak néhány évtizede létezik, könyvtárunk általános gyűjteményből válogatták ki. E négy nagyobb egységen kívül néhány kisebb gyűjteményrész is gazdagítja a tár anyagát.

Az ősnyomtatvány-gyűjtemény

Az ősnyomtatvány-gyűjtemény a könyvnyomtatás első fél évszázadának nyomtatott könyveiből több mint 1800 példányt őríz, ami az egész magyarországi állománynak (kb. 7100 példány) közel egynegyedét jelenti. Kimagasló értékei közé tartozik az a töredék, amely az első európai nyomtatott könyvből, *Gutenberg 42 soros Bibliájából* származik, valamint tanítványának, Peter Schöffernek 1472-ben megjelent, fekete-vörös nyomású *Gratianus Decretuma*, továbbá a híres velencei kiadó és nyomdász, Aldus Manutius görög nyelvű Aristoteles-kiadása. Ebben a gyűjteményben őrizzük az első Magyarországon nyomtatott könyvet, a *Chronica Hungarorumot* is, amelyet Hess András nyomtatott 1473-ban Budán. A ritkaságok közé tartozik az 1494-ben Zenggben (Senj) kiadott *Missale Glagoliticum*, amelynek ez a legteljesebb példánya. Lehetséges, hogy Mátyás király és Beatrix királyné számára készült a pergamenre nyomott, gazdagon aranyozott és kézzel festett miniatúrákkal díszített *Thuróczy-krónika*, amely 1488-ban jelent meg Augsburgban. Az 1493-ban Nürnbergben nyomtatott *Schedel-krónikában* megcsodálhatjuk a Mátyás korabeli budai várát bemutató fametszetet. A hírhedt havasalföldi vajda, *Dracula* történetét leíró első nyomtatott mű egyetlen ismert példányát is ez a gyűjteményünk őrzi.

Antikva-gyűjtemény

A 16. század anyagát felölelő antikva-gyűjtemény klasszikus írók, humanisták és a reformáció korának tudományos és szépirodalmi műveit tartalmazza, illetve gazdag történelmi forrásanyagot nyújt a török elleni háborúk vonatkozásában is, mintegy 13 000 példányban. Különösen szép kötetek közé tartozik Albrecht Dürer metszetekkel illusztrált műve: *Underweysung der Messung mit dem Zirckel (Nürnberg, 1525.)*, valamint a szemet gyönyörködtető botanikai munkák. A különösen ritka példányok közül megemlíthetjük a 16. századi francia asztrológus, *Nostradamus* jóvendöléseinek első kiadását.

Régi Magyar Könyvtár

A Régi Magyar Könyvtár több mint 8500 példányával Magyarország leggazdagabb régi magyar könyvgyűjteménye. Ebben található legkorábbi nyomtatott, magyar nyelvű szövegeink, pl. Komjáthy Benedek *Szent Pál leveleinek fordítása*, valamint a Magyarországon nyomtatott első magyar nyelvű könyv, az *Új Testamentum* Sylvester János fordításában, amelyet a Sárvár-Újszigeten létesített nyomda adott ki 1541-ben. Itt őrizzük a reformáció és a magyar barokk nyomtatott emlékeit, Heltai Gáspár, Bornemisza Péter, Tinódi Sebestyén, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós kiadásait, tudományos és a szélesebb olvasóközönségnek szánt kiadványokat egyaránt, időben egészen a Rákóczi szabadságharcot lezáró szatmári békéig, 1711-ig. Itt található a *teljes magyar Biblia első kiadása* is, melyet Károlyi Gáspár és társai fordítottak, s Vizsolyban jelent meg 1590-ben. A Régi Magyar Könyvtár eddigi legjelentősebb gyarapodása a nagylelkű bibliofil házaspárnak, Todoroszku Gyulának (1866–1919) és feleségének, Horváth Arankának köszönhető, akik 1919-ben gyűjteményüket könyvtárunknak adományozták.

Az Apponyi-gyűjtemény

[2]Hungarica-gyűjteményünket gróf Apponyi Sándornak (1844–1925) köszönhetjük, aki könyvtárát 1924-ben megfogalmazott végrendeletében nemzeti könyvtárunknak adományozta.

Kora ifjúságától lelkesen gyűjtötte a magyar vonatkozású, idegen nyelvű könyveket a könyvnyomtatás kezdetétől egészen a 18. század végéig. Mivel magas állású diplomata családból származott, évtizedeket töltött Európa legjelentősebb városaiban, főképp Londonban és Párizsban. Hosszú élete során tudós szorgalommal gyűjtött, több mint 3000 kötetes hungarica-könyvtára külföldi szerzőktől származó, 1800 előtt megjelent, magyar vonatkozású műveket tartalmaz, köztük számos ritkaságot, a könyveken kívül röplapjellegű kiadványokat is. Ezek között van az a *mohácsi csatáról* szóló korabeli, francia nyelvű tudósítás is, melynek a gyűjteményben levő példányát egykor Ferdinando Colombo, azaz Kolumbusz Kristóf fia vásárolta Lyonban. Különösen gazdag a 16–17. századi török háborúkról, a Thököly-felkelésről és a Rákóczi-szabadságharcról szóló anyag. A Hungarica-gyűjteményhez kapcsolódik Apponyi Sándor híres metszet-gyűjteménye, amely a magyar történelem egyes eseményeinek ábrázolásával a történetkutatás fontos forrása. Ez a gyűjtemény őrzi *hazánk legrégebb nyomtatott térképét*, a magyar Lázár 1528-ban, Ingolstadtban megjelent fametszetű művét, amely korának egyik legjelentősebb kartográfiai alkotása és gazdag helynévnyaga révén különösen jelentős történelmi forrás.

Kisebb gyűjtemények

Kisebb, de ugyancsak jelentős gyűjtemény a Széchényi Könyvtár törzsgyűjteményéből egykor leválasztott *Röplap-gyűjtemény*, amely a kezdetektől 1718-ig tartalmaz korabeli nyomtatott tudósításokat hazánk történelmi eseményeiről. Todoroszku Gyula nagylelkű ajándéka az ugyancsak jelentős *Régi Cyrillica*-gyűjteményünk is, mely főleg régi román cyrillicákat, többségében liturgikus könyveket tartalmaz a 17–18. századból. A magyar könyvgyűjtők és könyvtárak 1900 előtt készült *Ex libriseiből* is kisebb gyűjtemény található a Régi nyomtatványok tárában. A magyarországi könyvkötészet korszakairól tájékoztat a *Kötéstörténeti-gyűjtemény*, amely fokozatosan egyetemessé bővül, az elkövetkező évek folyamán kiegészül a tár többi gyűjteményében levő, történetileg értékes kötetek regisztrálásával is.

Könyv- és Művelődéstörténeti Kutatócsoport

A Tár részeként működik a Könyv- és Művelődéstörténeti Kutatócsoport, amely a retrospektív nemzeti bibliográfia 1473–1800 közötti szakaszát állítja össze és gondozza. A Régi Magyarországi Nyomtatványok kronologikus rendben, autopszia alapján ad részletes leírást a részben vagy egészben magyar nyelven, illetve a történelmi Magyarország területén bármely nyelven nyomtatásban megjelent, valamint feltételezhetően kiadott művekről 1473-tól 1700-ig. Ennek folytatásaként Petrik Géza: Magyarország bibliographiájához készült Pótkötetekben tárja fel az 1701–1800 közötti időszakot. A még nem publikált adatok a helyben használható nyilvántartások segítségével kutathatók.

A kutatócsoport bővíti továbbá a teljes időszak tekintetében a személyi hungarika dokumentumok bibliográfiáját (RMK III). Összeállítja és publikálja a Régi Magyarországi Szerzők 1701–1800 című adattárát. Nyomdászati- és művelődéstörténeti kutatásokat folytat, és ezek nyomán építi a Clavis Typographorum Regionis Carpathicae 1473–1948, és a Typographia adatbázisokat, illetve az összes hazai nyomda tipográfiai anyagát feltáró Hungaria Typographica sorozatot.

Forrás webcím: <https://oszk.hu/reginyomtatvanyok>

Hivatkozások:

[1] <https://oszk.hu/.../sites/default/files/regi3.jpg>

[2] <https://oszk.hu/.../sites/default/files/lazar1.jpg>

